

Een voorstelling van de databank sociale planning – Antwerpen

De Databank Sociale Planning (DSP) verzamelt statistieken over de stad Antwerpen. De collectie cijfers van DSP werpt licht op Antwerpen. Op de stad en de mensen, de hoeken en straten, het teveel en het tekort. Het ontbloot evoluties en verschuivingen. En zo ook het beleid. Bijsturen wordt dan makkelijker, want een belicht Antwerpen ziet men nu eenmaal beter.

Historiek en doelstelling

DSP is in 1998 opgestart in het kader van het Sociaal Impulsfonds van de stad Antwerpen. Begin dit jaar werd het project opgenomen in het Stedenfonds. DSP stelt zich tot doel *bestaande gegevens te ontsluiten* ten behoeve van de ondersteuning van het beleid van de stad Antwerpen op strategisch, sectorieel en operationeel niveau. Ze brengt beleidsrelevante statistieken bijeen in een databank en *verspreidt* ze op een toegankelijke wijze.

Ontsluiten van bestaande gegevens

DSP is meer dan een databank in enge zin. Het zwaartepunt ligt niet in het ontwikkelen van een datawarehouse met bijhorende informatica-architectuur, maar in het omzetten van bestaande gegevens naar betrouwbare, bruikbare en toegankelijke informatie voor het beleid. Hierbij is het voorstellen van de gegevens op kaarten een belangrijk aspect.

Het gebruik van bestaande data heeft het *voordeel* dat men deze niet meer zelf dient te 'meten'. Een eerste belangrijke stap is het verzamelen van de gegevens. Bronnen geven hun gegevensbestanden

niet zomaar door. Ze willen garanties voor een correcte aanwending ervan. Daarom maken we goede basisafspraken met de bronnen (welke gegevens gaan we gebruiken, hoe gaan we die gebruiken, welke voorwaarden gaan we daarbij naleven) en geven we regelmatig feedback aan de bronnen (resultaten worden voorgelegd, een verslag over het effectief gebruik van de gegevens, ...). Het respecteren van de privacy is een van de belangrijkste punten.

Een van de voornaamste *nadelen* van het gebruik van bestaande gegevens is dat ze niet verzameld of geregistreerd zijn met het oog op 'statistische' doeleinden. Geen enkel bestand is zo 'pasklaar' dat we het meteen kunnen verspreiden. Soms gaat het om operationele registraties van 'bedrijfsinterne' processen van organisaties of diensten. Bij de sluikstortlijn van het Antwerpse ontwikkelingsbedrijf bijvoorbeeld worden de meldingen van sluikstorten geregistreerd om de ophaling en verwijdering ervan te plannen. De databank kan de gegevens gebruiken om de ernst en ruimtelijke concentratie van het probleem in kaart te brengen. In essentie komt de methodiek die DSP hanteert neer op secundaire bronnenkritiek en secundaire data-analyse, wat een uitgebreide kwaliteitstoetsing met betrekking tot de bron en brongegevens inhoudt. De gegevens worden kritisch getoetst, geanalyseerd en geëvalueerd. Is het gegevensbestand volledig, is de meting betrouwbaar en valide? Is de registratie continu? Zijn de gegevens betrouwbaar te aggregeren in statistische sectoren? Wijzigd de registratie of de definitie van de categorieën over de tijd, enzoverder.

Inhoud van de databank

Niet alle gegevens komen in aanmerking voor opname in de databank. Bij de keuze van gegevens hanteren we twee criteria. Het moet gaan om kwantitatieve data die veralgemeenbaar zijn, statistische verwerking toelaten en het liefst geografische voorstellingen mogelijk maken en de gegevens moeten van belang zijn bij de planning en uitvoering van het beleid in de stad.

In volgende tabel staat een overzicht van de reeds geïntegreerde gegevens in de databank. De uitbreiding van de databank is, zowel in de breedte als in de diepte, nog steeds in evolutie.

Verspreiden van gegevens en informatie

Het verspreiden van de gegevens en de informatie van DSP gebeurt zowel qua inhoud, methode, procedure en 'toegevoegde waarde' op verschillende wijzen.

Op basis van de voor DSP beschikbare gegevens wordt *standaardmateriaal* aangemaakt dat voor iedereen vrij ter beschikking is. Het format waarin het standaardmateriaal voorgesteld wordt, is deze van een geografische aggregatie naar de negen Antwerpse districten en de statistische sectoren. De geaggregeerde basisgegevens worden in eenvoudige tabellen en kaarten gegoten. Deze gebiedsindeling is voldoende fijn om bijvoorbeeld probleemconcentraties op te sporen en tegelijkertijd voldoende groot om de privacy van de mensen in het gebied te respecteren en zo ook ruime versprei-

Domein	Thema	Bron
Demografie	Bevolking	Dienst Bevolking, Burgerzaken, Stad Antwerpen
	Regularisatie	Dienst Bevolking, Burgerzaken, Stad Antwerpen
Sociaal	Werkzoekenden	VDAB Antwerpen
	OCMW-financiële steun en thuisdiensten	OCMW Antwerpen
	Kansarmoede bij baby's	Kind en Gezin
	Inkomens	NIS
	Sociaal-economische positie	Datawarehouse arbeidsmarktgegevens, Kruispuntbank Sociale Zekerheid
Onderwijs	Scholen en leerlingen	Vlaamse Gemeenschap, departement onderwijs
	Anderstalige nieuwkomers	Dienst Bevolking, Burgerzaken, Stad Antwerpen
Economie	Vestigingen van bedrijven	Provincie Antwerpen
Ruimte en Milieu	Bodembezetting	Telepolis, Stad Antwerpen
	Milieuvergunningen	Dienst Milieu, Ontwikkelingsbedrijf, Stad Antwerpen
	Sluikstorten	Sluikstortcel, Ontwikkelingsbedrijf, Stad Antwerpen
	Patrimonium sociale huisvesting	Dienst Huisvesting, Burgerzaken, Stad Antwerpen
	Verkoopprijzen woningen	Stadim Studies en Advies Immobiliën
	Verkoopprijzen handelspanden	Stadim Studies en Advies Immobiliën
	Woningen en gebouwen, leegstand en verwaarlozing	Cel leegstand en verwaarlozing, Ontwikkelingsbedrijf, Stad Antwerpen

ding toe te laten. Begeleidende teksten die de nodige (meta-)informatie bevatten om de gebruiker wegwijs te maken horen ook bij dit standaardmateriaal.

Indien het standaardmateriaal niet voldoet kan *maatwerk* aangevraagd worden. Dit zijn nieuwe selecties of combinaties van onze basisgegevens en nieuwe geografische voorstellingen.

DSP levert ook rapporten ten behoeve van organisaties of diensten die een *doorgedreven analyse* verlangen van statistische, kwantitatieve en ruimtelijke aspecten van hun beleid.

De *verspreiding* van het materiaal gebeurt via

- Een *jaarlijkse publicatie* met standaardmateriaal op cd-rom;
- *Website*: www.somavzw.be/DSP. Voor de Antwerpse stadsdiensten is er een directe link naar de DSP-site vanuit intranet. Dit online beschikbaar zijn van data is vooral interessant voor gebruikers die vertrouwd zijn met gegevensverwerking;
- *Consultatieprocedure*: Belangrijk is dat bij deze face-to-face consultatieprocedure begeleiding voorzien is (er wordt samen bekeken welke gegevens best passen bij de vraag, hoe ze geïnterpreteerd dienen te worden, ...). Vooral voor actoren die weinig vertrouwd zijn met cijfergegevens is deze begeleiding belangrijk;
- *Samenwerkingsverbanden*: meer en meer komen vaste samenwerkingsverbanden met verschillende actoren binnen en buiten de stad tot stand. Deze impliceren een ver doorgedreven onderlinge uitwisseling van gegevens, inhoudelijke en methodologische expertise en resulteren meestal in omgevingsanalyserapporten waarin al het relevante materiaal geïntegreerd wordt.

Casus: de arbeidsmarkt in de stad Antwerpen

Meestal worden arbeidsmarktstatistieken op gewestelijk, provinciaal, gemeentelijk of stedelijk niveau voorgesteld. In deze casus over de diversiteit van de arbeidsmarkt binnen de stad Antwerpen willen we inzoomen op het *buurniveau* aan de hand van werkzaamheidsgraad en werkloosheidsgraad.¹

Door de combinatie van enerzijds het VDAB-bestand over het aantal niet-werkende werkzoekenden (nwwz) in de stad Antwerpen en anderzijds het Datawarehouse Arbeidsmarktgegevens (KSZ), een database met informatie over de arbeidsmarktpositie van een groot deel van de Belgische inwoners, kan een goed beeld gevormd worden over de arbeidsdeelname op buurniveau in Antwerpen.

Het Datawarehouse bestaat uit een koppeling van de bestanden van een aantal socialezekerheidsinstellingen en omvat dus alle personen die bij een of meerdere van deze instellingen zijn gekend.² Via het Rijksregister zijn ook de gezinsleden van deze personen gekend, waardoor het Datawarehouse zicht heeft op een groot deel van de bevolking (van de 18-64-jarigen in Antwerpen is bijvoorbeeld 93% gekend in het Datawarehouse (31/12/99)). Omdat de werkzoekende populatie in het Datawarehouse gebaseerd is op de RVA-bestanden, zijn de werkzoekenden die geen recht hebben op een uitkering (zoals bijvoorbeeld herintreders of schoolverlaters die nog geen wachttuitkering ontvangen) niet in het Datawarehouse gekend. Hieraan kan op DSP een mouw gepast worden door het aantal werkzoekenden volgens RVA te vervangen door het aantal nwwz volgens het VDAB-bestand. Dit verhoogt de dekkingsgraad van 93% tot 95,5%.³

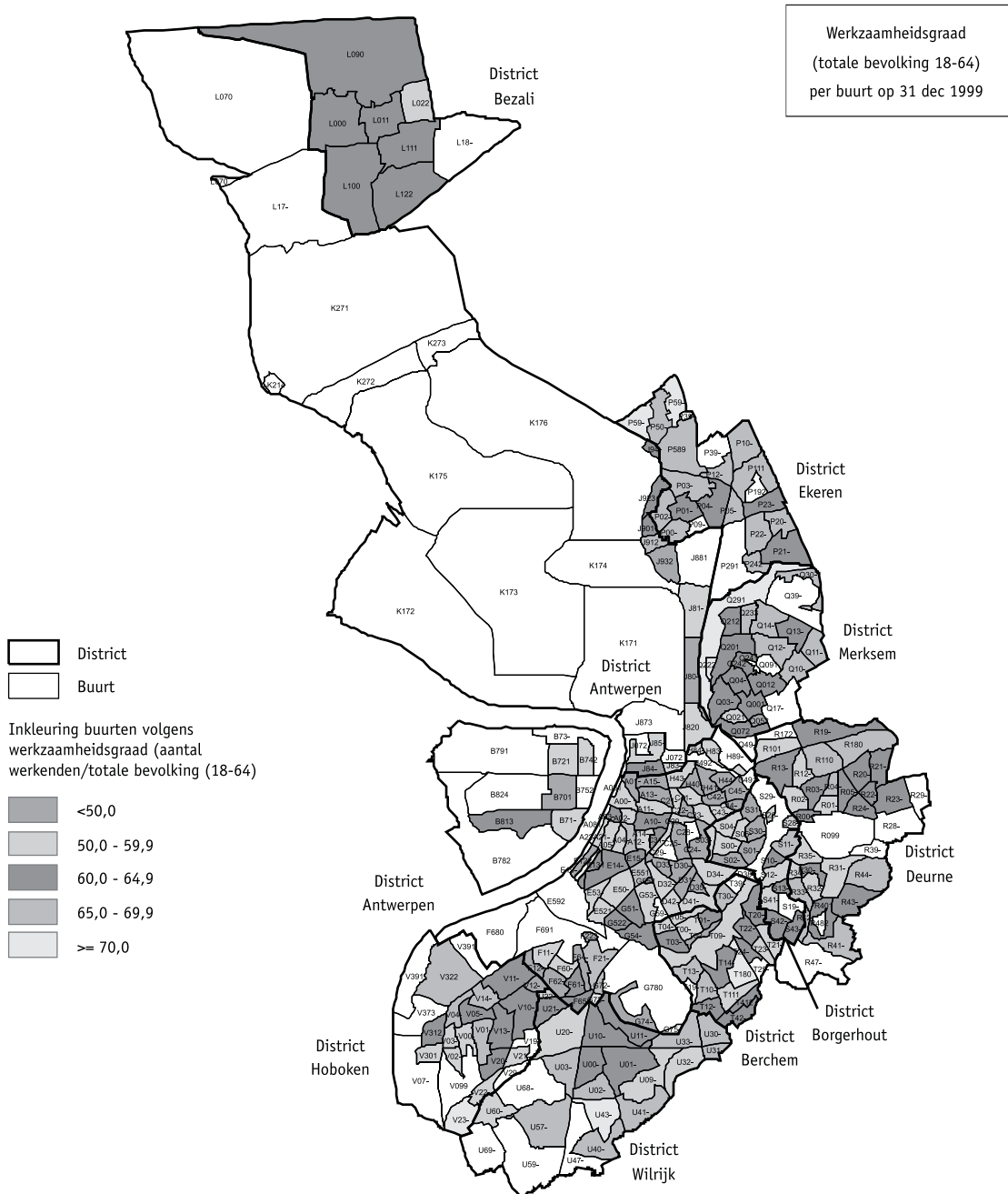
Werkzaamheidsgraad

Figuur 1 toont de *werkzaamheidsgraad* (aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd) in de verschillende buurten van de stad Antwerpen. Globaal genomen zien we dat de werkzaamheidsgraad lager ligt in de buurten van het centrum en hoger ligt in de buurten aan de rand van de stad, een typisch patroon dat ook in andere steden tot uiting komt.

Binnen het stadscentrum⁴ zien we dat het noord-oostelijk kwadrant (Antwerpen-Noord en Borgerhout intra muros) de laagste werkzaamheidsgraden kent: in geen enkele buurt is meer dan 60% van de bevolking op arbeidsleeftijd aan de slag, in vele buurten gaat het zelfs om minder dan de helft. Deze buurten worden gekenmerkt door een hoge aanwezigheid van niet-Belgen of personen van niet-Belgische afkomst. Ook de buurten rond het stadspark zijn gekenmerkt door een lage werk-

Figuur 1.

Werkzaamheidsgraad op buurtniveau (Antwerpen; 31 december 1999).

Buurten met minder dan 100 inwoners op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) op 31 dec 1999 zijn niet ingekleurd

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt : Kruispuntbank Sociale zekerheid, 31 dec. 1999
Bewerkingen door Steunpunt WAV
Kaartopmaak door SOMA vzw, databank sociale planning

Bron: KSZ-DWH (Bewerking Steunpunt WAV, kaartopmaak SOMA-DSP).

zaamheidsgraad. De buurten vallen wel op door een groter aandeel zelfstandigen. Hiertegenover staat het zuidwestelijk kwadrant (het Zuid) waar, op enkele buurten na, vrij hoge werkzaamheidsgraden worden genoteerd.

Buiten het stadscentrum zijn het enkel de buurten met een concentratie van sociale huisvesting die een zeer lage werkzaamheidsgraad vertonen. Zo zien we dat de buurten van het Kiel, in het uiterste zuiden van het district Antwerpen en op de grens met Hoboken, werkzaamheidsgraden kennen met minder dan 50%. Hetzelfde geldt voor de buurt op Linkeroever, voor de Luchtbal (noorden Antwerpen, grenzend aan Merksem), en de buurt Roozemaai grenzend aan het district Ekeren. Telkens gaat het om buurten met een hogere concentratie van sociale huisvesting.

Omgekeerd zijn er de districten Hoboken, Wilrijk, Merksem, Ekeren en in mindere mate ook Deurne, waar bijna geen enkele buurt minder dan 60% werkenden onder haar bevolking op arbeidsleeftijd telt.

Bekijken we de werkzaamheidsgraad bij de vrouwelijke en mannelijke bevolking apart, dan blijkt dat in zowat alle buurten de werkzaamheidsgraad bij vrouwen lager ligt dan bij mannen. De verschillen zijn echter niet gelijk voor de ganse stad. Figuur 2 verdeelt de buurten in vier kwartielen op basis van het verschil tussen de werkzaamheidsgraad bij mannen en vrouwen.

Binnen de kernstad en de stad intra muros verschilt de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen minder sterk. Uitzonderingen zijn de buurten rond het stadspark en enkele buurten aan de rand van Borgerhout (intra muros).

In de meeste buurten extra muros ligt de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen rond de mediaan (twee middelste kwartielen). Toch zijn hierop een aantal uitzonderingen, met een veel hogere werkzaamheidsgraad bij mannen dan bij vrouwen, zoals een aantal van de buurten van Merksen en Ekeren. Zeker het district Bezali (Berendrecht, Zandvliet, Lillo) valt op door het uitgesproken verschil tussen de werkzaamheid bij mannen en bij vrouwen. Met uitzondering van Zandvliet-kern, waar 52% van de vrouwen een betaalde job heeft, ligt de vrouwelijke werkzaamheid in alle buurten van Be-

zali onder de 50%. Bij de mannen daarentegen zien we in alle buurten (behalve één, waar het aandeel werkende mannen strandt op 69%) een werkzaamheidsgraad van meer dan 70%. Door hun ligging, midden in de Antwerpse haven, zijn de gemeenten Zandvliet, Berendrecht en Lillo enerzijds in sterke mate gericht op de (mannelijke) jobs in het havengebied, anderzijds op pendel richting Nederland.⁵

Werkloosheidsgraad

De *werkloosheidsgraad* (aandeel nwwz in de beroepsbevolking) op buurtniveau vertoont hetzelfde patroon als de werkzaamheidsgraad: de werkloosheidsgraad ligt hoger in het stadscentrum en neemt af naarmate de wijken meer aan de rand van de stad liggen (figuur 3).

In het stadscentrum is de situatie het meest penibel in Antwerpen-Noord en Borgerhout intra-muros. De werkloosheidsgraad ligt hier boven de 20%, met hier en daar een buurt waar het aandeel werklozen zelfs oploopt tot meer dan 30%. Deze wijken vallen met andere woorden op door de zeer precarie arbeidsmarktsituatie van hun bevolking, zowel op het vlak van werkzaamheid als op het vlak van werkloosheid.

Ook aan de rand van de stad sluit de analyse van de buurten naar werkloosheidsgraad naadloos aan op de analyse naar werkzaamheidsgraad: zowel het Kiel als de Luchtbal springen in het oog met hoge aandelen werklozen onder de beroepsbevolking. Daartegenover staan de districten Hoboken, Wilrijk, Ekeren en het grootste deel van Berchem, Deurne en Merksem, waar de werkloosheidsgraad lager ligt dan 10%.

Het patroon van de *werkloosheid bij jongeren en bij vreemdelingen* ten slotte volgt in sterke mate de globale werkloosheidsspreiding, zij het dat de werkloosheidsgraad bij jongeren en vreemdelingen steeds gevoelig hoger ligt dan de globale werkloosheidsgraad in de buurt (figuur 4).

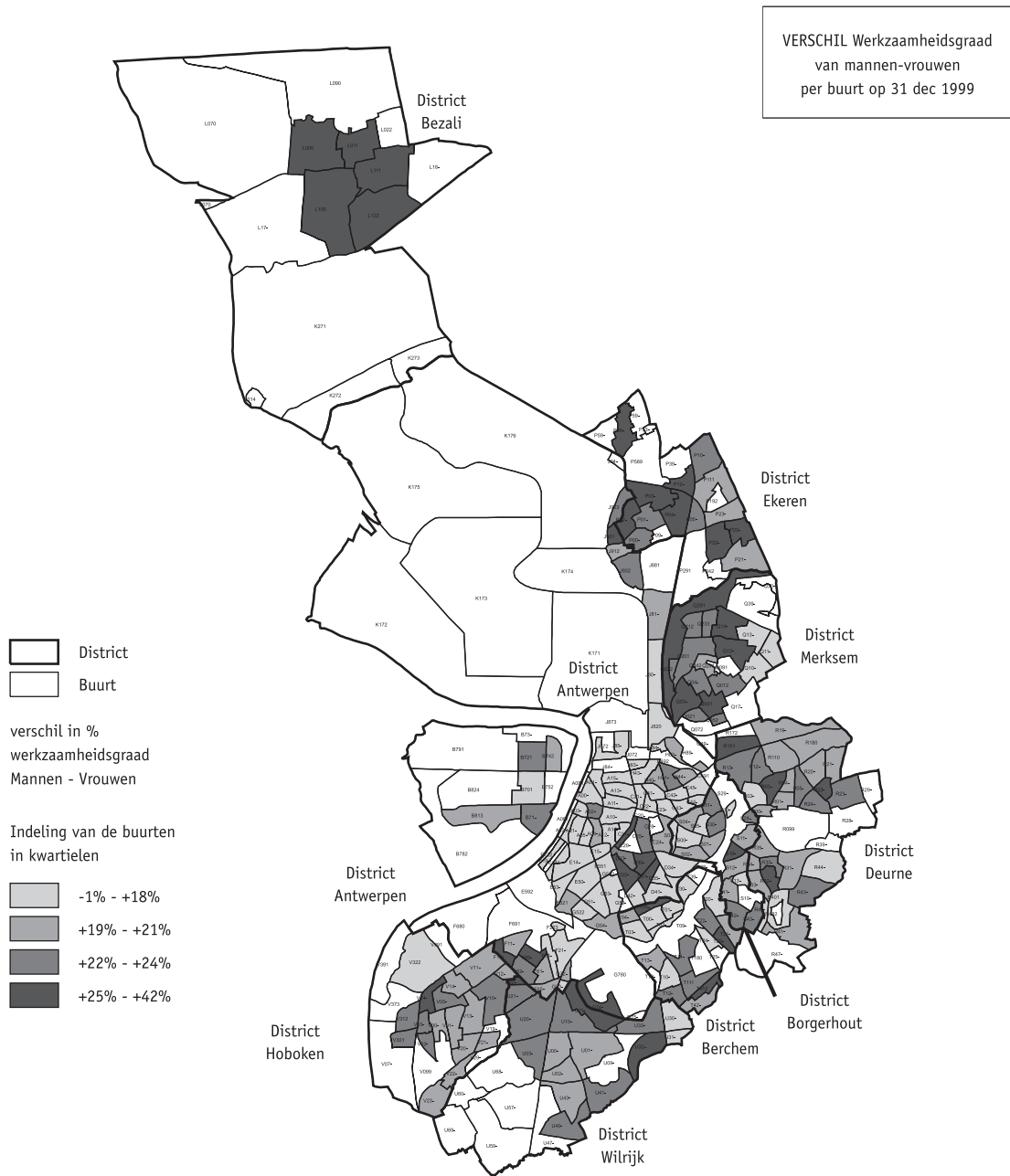
Kansarmoede-index

Uit de kaarten met de werkzaamheidsgraad en werkloosheidsgraad per buurt valt telkens de pre-

Figuur 2.

Vershil werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen op buurtniveau (Antwerpen; 31 december 1999).

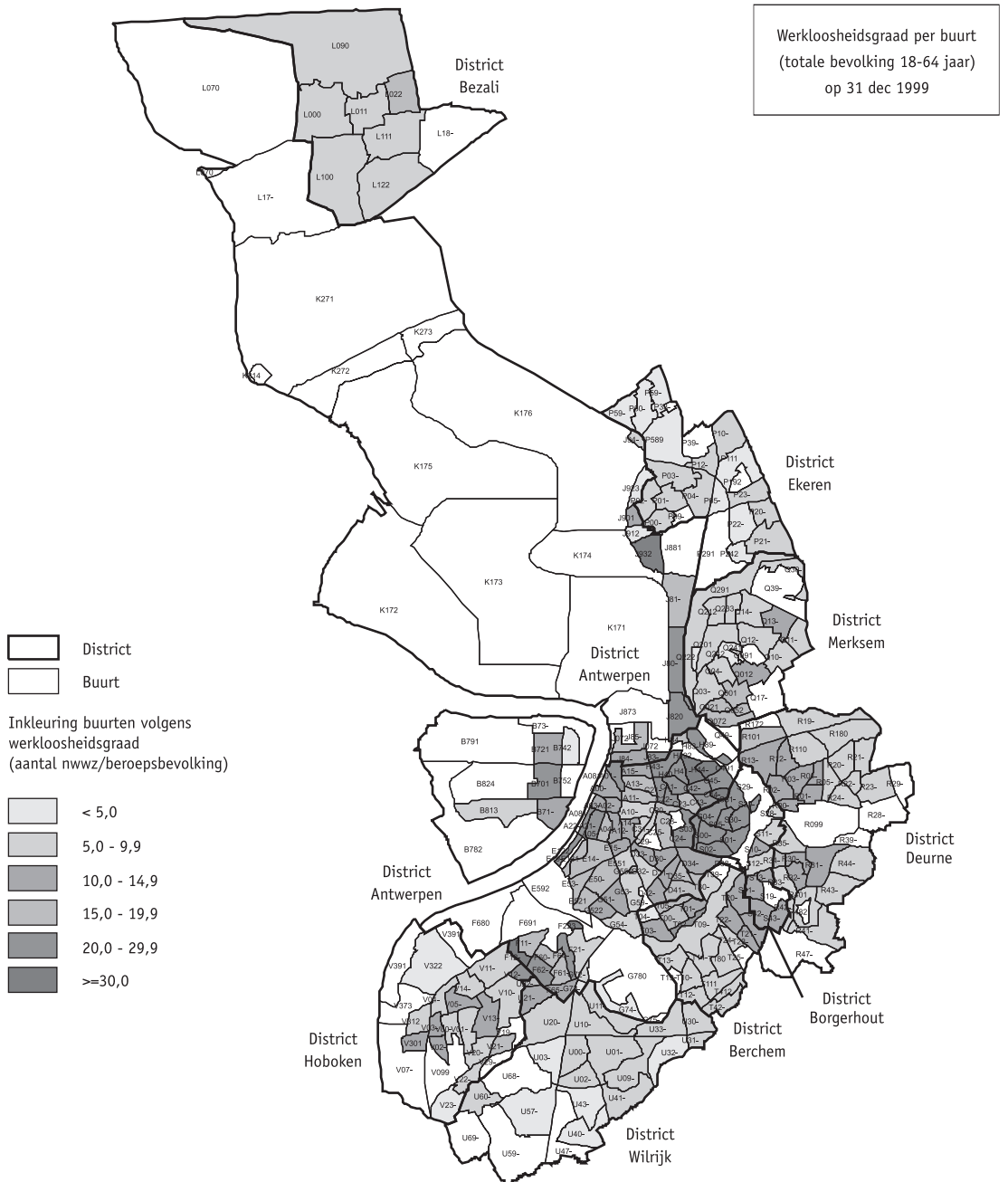
Buurten met minder dan 100 inwoners op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) op 31 dec 1999 zijn niet ingekleurd

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt : Kruispuntbank Sociale zekerheid, 31 dec. 1999
Bewerkingen door Steunpunt WAV
Kaartopmaak door SOMA vzw, databank sociale planning

Bron: KSZ-DWH (Bewerking Steunpunt WAV, kaartopmaak SOMA-DSP).

Figuur 3.

Werkloosheidsgraad op buurtniveau (Antwerpen; 31 december 1999).

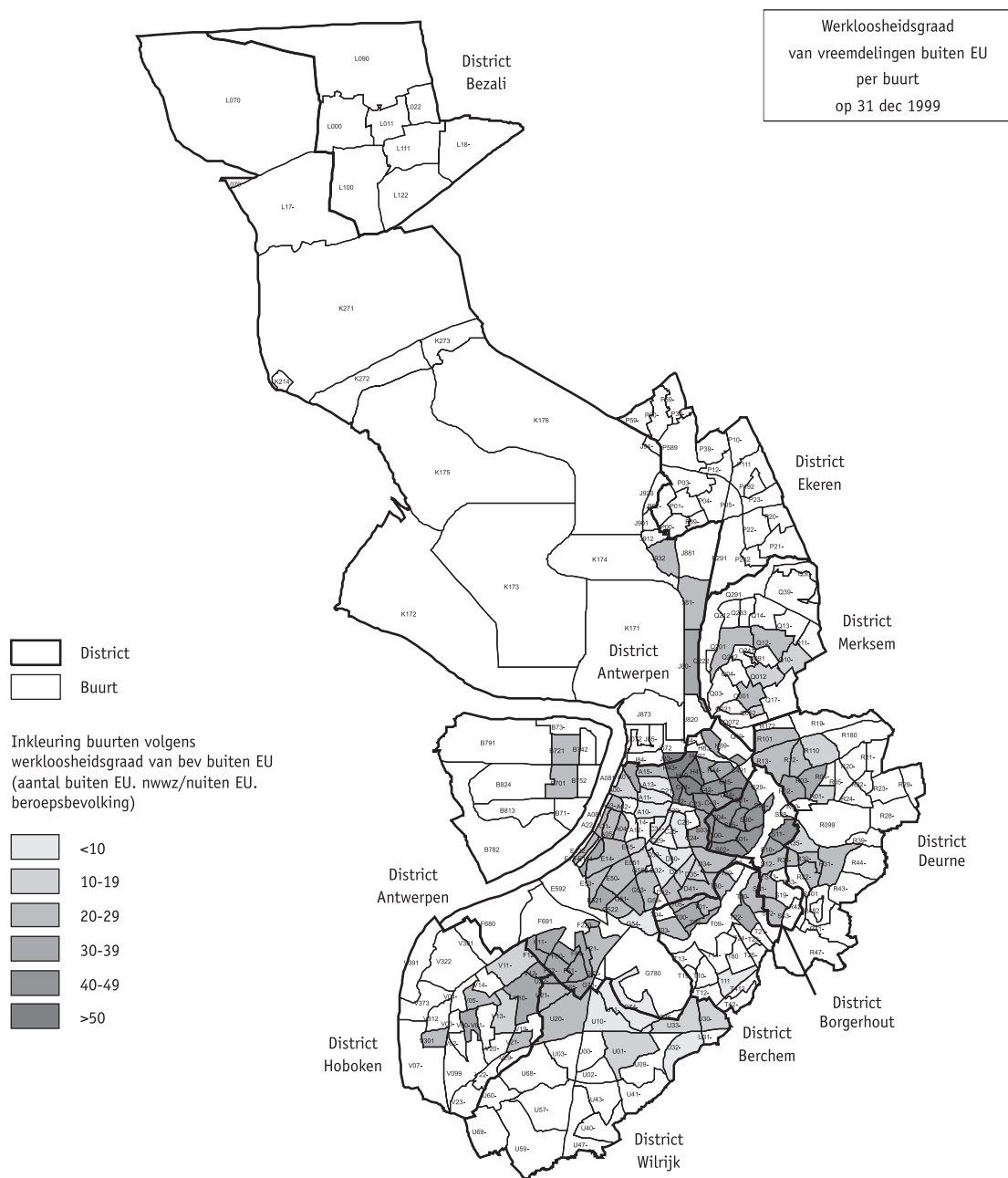
Buurtten met minder dan 100 inwoners op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) op 31 dec 1999 zijn niet ingekleurd

Bronnen:
 - Datawarehouse Arbeidsmarkt : Kruispuntbank Sociale zekerheid, 31 dec 1999
 - Nwwz begin 2002: VDAB, bewerkingen door SOMA vzw, databank sociale planning
 Bewerkingen door Steunpunt WAV
 Kaartopmaak: SOMA vzw, databank sociale planning

Bron: KSZ-DWH (Bewerking Steunpunt WAV, kaartopmaak SOMA-DSP).

Figuur 4.

Werkloosheid vreemdelingen buiten EU op buurtniveau (Antwerpen; 31 december 1999).

Bronnen:

- Datawarehouse Arbeidsmarkt : Kruispuntbank Sociale zekerheid, 31 dec 1999
- Nwwz begin 2002: VDAB, bewerkingen door SOMA vzw, databank sociale planning
- Bewerkingen door Steunpunt WAV
- Kaartopmaak: SOMA vzw, databank sociale planning

Buurten met minder dan 50 inwoners buiten EU op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) op 31 dec 1999 zijn niet ingekleurd

Bron: KSZ-DWH (Bewerking Steunpunt WAV, kaartopmaak SOMA-DSP).

caire situatie van Antwerpen-Noord en Borgerhout intra muros op. Ook de algemene kansarmoede-index levert dit plaatje op. Deze kansarmoede-index is gebaseerd op vier variabelen: het aandeel OCMW-steuntrekkers, het aandeel werklozen, het mediaan inkomen van de buurten, het aandeel geboorten in kansarme gezinnen ten opzichte van het totaal aantal gezinnen met een geboorte bezocht door Kind & Gezin.

Elke variabele wordt naar grootte gesorteerd. Een buurt die voor een bepaalde variabele in het hoogste deciel (10%) valt krijgt een score 2, in het tweede of derde deciel wordt een score 1 toegewezen.

De scores worden dan opgeteld waardoor we een schaalvariabele bekomen die gaat van 0 tot 8. Een buurt die de schaalwaarde 8 heeft is een buurt die zich voor de vier kenmerken in het hoogste deciel bevindt. Een buurt met waarde 7 heeft minimaal van drie kenmerken een waarde in het hoogste deciel, enzoverder.

Kansarme buurten naar bevolkingsaantallen van kansarme doelgroepen

We geven hieronder aan in welke mate de synthesemaat van kansarmoede op buurtniveau zich vertaalt naar aantallen van bepaalde (doel)groepen van kansarmen. Het zijn immers de buurten die de kenmerken toegewezen krijgen. De kenmerken zelf worden echter afgeleid of geaggregeerd van het persoonsniveau (werklozen, inkomens, ...). Wanneer beleidsbeslissingen genomen worden kan de focus bestaan op de locatie van de beleids-

inspanningen (geografisch aspect van concentratie) maar mag de grootte en het potentieel van de doelgroep niet geheel uit het oog verloren worden; een buurt met relatief veel inwoners maar met een middelmatige concentratie van werklozen (bv. 7%) heeft in absolute termen nog steeds meer werklozen dan een kleine buurt met relatief veel werklozen (bv. 20%).

We geven in onderstaande tabel de variabelen waarmee de kansarmoede-index op een geaggregeerd niveau is samengesteld met enkele andere kenmerken.

We vinden in het totaal 10% van de buurten met een hoge kansarmoedescore van 5 tot 8. Deze buurten staan voor 12% van de Antwerpse bevolking, 26% van de werklozen, 38% van de OCMW-trekkers en 37% van de geboorten in kansarme gezinnen in Antwerpen. Anderzijds krijgt 57% van de buurten de laagste kansarmoedescore. Deze buurten staan voor 46% van de Antwerpse bevolking, 28% van de werklozen, 18% van de OCMW-steuntrekkers en 14% van de geboorten in kansarme gezinnen. De 5% buurten met de hoogste score hebben bijvoorbeeld 12% van de werklozen van Antwerpen maar 21% van de werkloze niet-EU burgers van Antwerpen.

Zoals we uit de bovenstaande analyse reeds konden afleiden hebben meer kansarme buurten in meerdere mate een lagere activiteitsgraad en een lagere werkzaamheidsgraad.

We kunnen besluiten dat de gegevens uit het Datawarehouse Arbeidsmarktgegevens een waardevolle aanvulling zijn voor DSP. Op basis van dit bron-

Score	Aandeel buurten (%)	Aandeel bewoners (%)	Aandeel werklozen (%)	Aandeel OCMW (%)	Aandeel geboorten in kansarme gezinnen (%)	Aandeel niet-EU (%)	Aandeel werklozen niet-EU (%)	Activiteitsgraad (%)	Werkzaamheidsgraad (%)
0	57	46	28	18	14	20	12	66.8	62.3
1 tot 2	21	28	27	23	33	27	23	64.1	57.8
3 tot 4	11	13	20	22	16	23	23	60.2	51.5
5 tot 6	5	7	14	20	17	16	21	56.2	45.7
7 tot 8	5	5	12	18	20	14	21	55.0	42.6
totaal	100	100	100	100	100	100	100	63,8	57,5

bestand kan de werkloosheidsgraad zoals die reeds beschikbaar was op basis van het VDAB-bestand aangevuld worden met andere kengetallen van de arbeidsmarkt.

*Sandra Kerremans
Reinhard Stoop
Databank Sociale Planning*

*Caroline Vermandere
Steunpunt WAV*

Noten

1. Voor de oefeningen in deze paragraaf worden enkel buurten opgenomen met 100 of meer inwoners.
2. Het gaat om volgende instellingen: RIZIV-GRI, RKW, RSZ, RSZPPO, RSVZ en RVA. Voor meer informatie over het Datawarehouse, zie vorige nummers van Over.Werk, bv. Vermandere Caroline (2002), 'Het Datawarehouse opent zijn deuren', In: Over.Werk, nr. 4/2002, p. 66-71.
3. Merk op dat het hier niet gaat om een koppeling van de VDAB-gegevens aan het Datawarehouse, maar enkel om een samenvoeging van beide bestanden.
4. Stadcentrum = gebied intra muras = gebied binnen de Singel.
5. Door de eigenheid van de hier gebruikte bron is uitgaande pendel echter niet in het cijfermateriaal opgenomen. Vooral in deze gemeentes, vlak aan de Nederlandse grens, kan dit leiden tot een onderschatting van de werkzaamheidsgraad.